

RECENZE

CHEMICKÉ JEDY A BOJOVÉ OTRAVNÉ LÁTKY. ÚČINEK A TERAPIE

KLIMMEK, R. - SZINICZ, L. - WEGER, N.: Chemische Gifte und Kampfstoffe. Wirkung und Therapie. 1. ed. Stuttgart, Hippokrates Verlag 1983. 132 s.

Kniha je stručně pojatým přehledem otravných látek s hlavním důrazem na jejich účinky a terapii akutních otrav a je určena především pro lékaře a lékárníky k rozšíření znalostí o otravách v chemické válce. Mohou z ní čerpat i akademicky vzdělaní laikové, jak se uvádí v předmluvě, kteří mají znalosti o chemii a biochemii.

Na 132 stranách textu napsaná kniha obsahuje 22 vyobrazení a schémata a 19 tabulek a je rozdělena do dvou částí.

Všeobecná část zahrnuje úvod, definici a pojednání o vojenském významu otravných látek a stručný přehled nejvýznamnějších fyzikálních vlastností (b. t., b. v., dispergovatelnost, tlak nasycených par, těkavost, perzistence, rozpustnost) a chemických vlastností (tepelná stálost, stálost vůči hydrolýze a chemikáliím), fyziologických faktorů (biologické membrány, difúze, resorpční plochy). Dále jsou obecně rozebírány problémy kontaminace, toxicity s ohledem na druh noxy, význam dávky, expoziční doby a brány vstupu, ochranných opatření a odmořování a konečně jsou obsaženy hlavní údaje o diagnostice a terapii.

Speciální část je přehledem jednotlivých vojenských významných jedů, utříděných podle převládajícího charakteru účinku na slzné látky, látky dráždivé horní dýchací cesty, dusivé látky, látky s účinkem na kůži, nervově paralytické látky, jedy buněčného dýchání a buněčného metabolismu, psychoaktivní látky.

Každá kapitola je členěna jednotným způsobem. Jsou obsaženy údaje o historii, chemické struktuře, tabelárně sestavené fyzikální a chemické vlastnosti, dále pak údaje o jednotlivých představitelích, způsoby vojenského použití, prostředky použití, cesty zasažení organismu, mechanismus účinku, tabelárně sestavené údaje o toxicitě, symptomy a diagnostika akutní intoxikace, ochranná opatření a způsob odmoření, terapie a prognóza akutních otrav.

Systematické utřídění rozsáhlého faktografického materiálu dovolilo autorům na poměrně malém stránkovém rozsahu shromáždit všechny významné chemickotoxikologické, respektive vojenskochemické a vojenskotoxikologické údaje.

Přílišná stručnost však vedla až k zjednodušenému pohledu, místy k tradování simplifikovaných a ne zcela přesných informací, jako je např. rozsah velikosti částic v odstavci o aerosolech, který se zužuje pak jen na aerosoly s vysokou alveolární retencí, dále omezení dekontaminace jen na chemická činidla, respektive procesy, tradované ne zcela vhodné zařazení 2-chlorbenzalmalondinitrilu mezi lakrymátory aj.

Velká kusost, která na jedné straně prospívá přehlednosti a možnosti rychlé orientace v speciální části, je však jistou slabinou všeobecné části. Vzhledem k hlavnímu určení knihy zůstávají kapitoly o fyziologických faktorech, kontaminaci, toxicitě, diagnostice a terapii, ochranných opatřeních a odmořování značně na povrchu, což je vidět již z toho, že celá tato problematika, pro pochopení celé speciální části určující, je napsána na necelých 5 stranách.

Speciální část je zpracována na soudobé úrovni a je přehledná. Ač se v ní nikde nemluví o syntetických postupech, udiví zařazení kuriózního způsobu přípravy sarinu, při němž současně má vznikat dichlorformoxim. Je zajímavé, že největší rozsah má ve speciální části kapitola o zpuchýřujících látkách, nikoliv, jak by bylo možno oprávněně očekávat, kapitola o nervově paralytických látkách. Kapitola o toxinech obsahuje kupodivu pouze botulotoxin a dále mykotoxiny, mezi nimiž je zájem soustředěn na trichoteceny, v čemž je kniha poplatná nejnovějším západním pramenům, vycházejícím z prokazatelně falešných údajů a obvinění z jejich použití v některých ozbrojených konfliktech v Indočíně a jinde v Asii na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let

Přes uvedené výtky lze na knize ocenit přehlednost a systematické uspořádání rozsáhlého materiálu. Je ji možno považovat za vhodnou příručku, sloužící k rychlé orientaci, i když odborník pocítí jako nedostatek, že není citován jediný literární pramen. Příručkovému charakteru slouží i velmi stručné dodatky, obsahující způsoby důkazu, přehled farmak a antidot, použitelných při terapii, ochranné vybavení a přehled etap boje za chemické odzbrojení.

Prof. Ing. Jiří MATOUŠEK, DrSc.